

Litt nærsynt eller veldig trangsynt?

Dynamic Precision DP A-15 er en av de mest bejublete forsterkere i Norge. Men ingen er perfekt, og det må være lov å foretrekke rør fremfor transistor. Eller?

Ekstra fritid grunnet en øyeoperasjon førte til fornyet oppmerksomhet rundt hittil uløste hi-fi gåter: Hva er "best" av rør eller transistor? Multikanal eller stereo? CD, vinyl eller datalagring? Stativhøytaler eller gulvstående? Passiv eller aktiv pre? Her er forsøk på noen personlige svar, men ingen fasit...

TEKST OG FOTO: **KNUT VADSETH**

Det var, ikke uventet, enkelte på Sentralen som oppfattet sommerens smule handicap som at jeg hadde mistet hørselen på det ene øret. Dette mente de kunne forklare mye. I tillegg skulle jeg ha blitt pensjonist. Og alle vet jo at pensjonister har tinnenitus og må bruke høreapparat! Men det er flere måneder dit! Og det var altså høyre øye som var i trøbbel.

LIKE ELLER MISLIKE

Det er klart vi kan være rykende uenige om hva som er "best". Heldigvis er det mulig å beskrive lyd noenlunde objektivt uten å blande personlige preferanser altfor mye inn. Det er bare så veldig vanskelig...

På Fidelity sine gruppetester viser det seg gang på gang at testpanelet på 3-4 personer, uansett musikk- og lydpreferanser, beskriver lyden av det

testede produktet forbløffende likt. Dette gjøres med kjent referanseutstyr i resten av lydkjeden som sammen med rommet forøvrig er likt for alle testobjekter. Men om man hører det samme, så er ikke testpanelet nødvendigvis samstemte om hva som er "best".

Hi-fi er derfor med vår erfaring **BÅDE** en subjektiv og objektiv greie på samme tid; man hører stort sett det samme, men kan prioritere de enkelte

da de aller fleste har fått med seg at dette så absolutt kan låte fint, men at det hele står og faller med strømforsyning og annet som koster penger. Man får altså stort sett det man betaler for, men lavere strømforbruk og tilsvarende muligheter for masser av watt på liten plass (multikanal) har sin opplagte egenverdi utover lyd kvaliteten.

Da de første "solid state" hi-fi transistorforsterkerne kom på markedet for et halvt århundre siden, var derimot lyd forskjellene så dramatiske at man simpelthen ikke kunne unngå å velge det ene fremfor det andre. I tilbakeblikk er det ganske pinlig at så mange gikk på reklamen som klarte å fremstille grov forvrengning og en generelt altfor lys lydsignatur som "virkeligheten". Ikke rart at høyttalerfirmaet AR ble kjempestore ved å kompensere for alt skrellet i de nymotens transistorgreiene ved å lage høyttalere med sterkt redusert nivå i toppen. (De store hi-fi bladene som amerikanske High-Fidelity og Hi-Fi Rewiev skrev panegyriske om det eneste som kunne være bedre enn et par AR 3a, var TO par AR 3a!) Rørentusiastene på sin side godtok en særdeles tilbaketrukket diskant (på grunn av mindre gode utgangstrafoer) og snørrete bass som "musikalsk".

A-LYD

Likevel var det mellombassen, grunn-tonen, "A"-lyden eller hva vi skal kalle dette ekstremt viktige område mellom 150-300 Hz for, som fikk betale prisen for de nye transistorgreiene; en mangel på "kropp" i klangbildet som har vært mer eller mindre typisk på mye "solid state" utstyr frem til denne dag!

Og det er nettopp denne noe blodfattige "hengekøye" klangbalanse jeg ofte refererer til som "hi-fi" hi-fi. Det låter imponerende flott på mye musikk. Oppløsning, transienter og ikke minst diskant står glitrende tydelig frem, gjerne på en klippefast granittmur av solid dybbass. Og mange opplever denne litt spisse lyden som veldig dynamisk og oppløst. Bullshit, det er bare ørene som blør! For selv om alle tilgjengelige målekurver er flate som pannekaker, svikter den naturlige rytmiske fremdriften hørbart. Det låter aldri slik i konsertsalen, om man da ikke har ørene 10 centimeter fra instrumentene...

Også varmen og fundamentet i de fleste instrumenter, ikke minst med vår egen menneskelige stemme, blir redusert med mange transistorforsterkere på grunn av et hørbart tynt grunntoneområde. For ikke å snakke om den naturlige tilstedeværelse. Og storheten, bokstavelig talt; opplevelsen av "nesten" naturtro størrelse, ikke pinnemennesker som er 30 centimeter høye uansett hvor høyt du spiller. Er det skeiv fase som er problemet? Er det simpelthen manglende dynamisk

kontrast? Eller er det en for "myk" strømforsyning?

ELECTROCOMPANIET/DP

Nå har rørforsterkere generelt blitt mye sprekere i toppen og fastere nedover, mens det finnes riktig mange gode transistorforsterkere med fyldig grunntoneklang. Den første, mest berømte -og dessverre billigste av disse- er vel NAD 7020 som nordmannen Bjørn Erik Edvardsen (BEE) konstruerte på 80-tallet. Men også Electrocompaniet og (etter hvert) Dynamic Precision har hatt en meget potent gunntone med sine norske konstruktører; EC veldig rør-lik på flere parametre, mens DP-A1, vår mangeårige referanseforsterker, er litt fastere i fisken.

EC AW 180 (og NEMO) har forøvrig en anelse forsterket utklinging i øvre mellomtone som gir en noe røff variant av den glitrende utklingingen man kan oppleve på gode rørforsterkere, mens DP er litt mer "korrekt" og reservert, men absolutt uten "flising". Vår egen DP A-1 antok jeg var med siste oppgradering for Leif Ernstsens nyss pensjonerte seg og flyttet nordover. Fremtiden til DP ligger nå i Electrocompaniets hender etter at de nye eierne på Tau også kjøpte opp Dynamic Precision...

ROGUE OG DP

For et par år siden fikk jeg prøve en prototype av den mye større versjonen av A-1 som skulle kalles A-5. Både jeg og de andre i redaksjonen fikk hakeslepp av forbedringene med denne, ikke bare med hensyn til lydbildets størrelse og granittfaste fundament, men mer overraskende over den mer luftige og lettflytende diskanten med sin veldige ekspansjonsvillighet. Det var dengang det beste jeg hadde hørt i egen stue, med mulig unntagelse for de enorme monoblokkene til Krell som ble solgt for å finansiere trykkingen av Fidelity nr. 1!

I forbindelse med en test av de aldeles fenomenale og ganske rimelige rør monoblokkene til Rogue M-180 i Fidelity nr.46, innrømmet jeg at jeg for første gang opplevde en forsterker som på flere punkter var entydig "bedre" og generelt mer "musikalsk" enn den veldig nøkterne, men bunn solide og pålitelige norske arbeidsgampen DPA-1 som har tjent oss så vel.

Jeg var nå på vippen til å velge en rør effektforsterker som fremtidig referanse. Dette for første gang på mange år, selv om jeg i lange perioder har brukt rør forforsterkere. Mange mener dette "sminker" lyden. Gjerne for meg om resultatet blir nærmere det jeg opplever som "virkelighet".

Sammen med et transistor effekttrinn, er rørpren en praktisk kombinasjon som kan gi deg mye av det beste fra begge teknologier. Og med bibehold

parametre noe ulikt. Det er for eksempel ikke så lett å få til både perfekt klangstruktur, utklinging og rytmisk fremdrift i samme apparat. Hva vil du da prioritere? Og finnes det noen som har mer rett enn andre til å definere hvilke parametre som er viktigst for deg? Dessverre hjelper det å være rik; rimelig utstyr har stort sett de største kompromissene. Disse krever også de klareste prioriteringer for å fungere optimalt til musikken din.

RØR ELLER TRANSISTOR?

Den største kontroversen innen hi-fi er vel spørsmålet om rør- eller transistorteknologi i forsterkerkretsene. Ice-power og annen D-klasse og Switch-Mode teknologi er knapt like kontroversielt

Rogue M-180 rørforsterker er så langt redaktørens favorittforsterker med glimrende lyd/pris faktor.

av rørforsterkerens klangfarger og utklinging fra linjenivå. Denne nesten magiske rørlyden blir så nøkternt og presist forsterket av mer pålitelige, nærmest vedlikeholdsfrie og mindre energikrevende konstruksjoner med masser av krefter for alle slags høyttalere. Dette var altså kortversjonen av min subjektive holdning til dette, inkludert grove forenklinger grensende mot klare fordommer...

ROGUE

Men med Rogue M-180 skjedde det ting (sammen med rør forsterkeren ARC ref 3) som gjorde meg overbevist om at de lydmessige fordelene var større enn de sedvanlige ulempene. Og prisen var jo lavere enn på et par nye A-1! Røromantikerne skrek "endelig", mens fanklubben til DP mente det var skjedd noe galt med ørene mine. Og alle kappløp til skytgravene... Så fikk jeg en mail fra en leser som mente at han satt med den samme DP A-5 prototype som jeg flere ganger hadde referert til som den ultimate forsterker i mitt oppsett etter et tidligere bekjentskap. Ville jeg prøve den på Fidelity sine nyere Marten Coltrane referansehøyttalere?

NY REFERANSE?

Jeg hadde ikke blitt skuffet om min par år gamle forelskelse av denne ultimate Ernstsen-konstruksjonen viste seg å

være litt falmet etter fornyet bekjentskap. Det er tross alt bare snakk om en litt kraftigere variant av A-1, er det ikke? Dette selv om jeg tydelig erindrer at bassen som forventet gikk enda dypere og med enda bedre kontroll av bassmembranene. Dette skapte et enda fastere grunnfjell til musikken samt

«Og mange opplever denne litt spisse lyden som veldig dynamisk og oppløst. Bullshit, det er bare ørene som blør!»

dig som størrelsen på artistene vokste uavhengig av lydnivå, et merkelig fenomen som godt utstyr med skikkelig grunn-tonenivå-tryller frem om den dynamiske kontrollen er god nok.

Også mellomtonen var som jeg husket det glattere, strammere og med tydeligere forskjell mellom direkte lyd og optaksakustikken. Og helt uten at stemmer sprakk opp eller ble flisete på cresendoer. Men det mest overraskende var diskanten som på en helt annen måte enn på DP-A1 sprudlet med en utklinging som minnet mye om de aller beste rørforsterkerne jeg til da

hadde hørt.

Men verden går stadig fremover, og siden dengang har jeg under kjente forhold hørt helt fantastisk bra effektforsterkere fra Audio Research (rør), Lamm (rør/transistor), Rogue Zeus(rør), Rowland (ICE-power!) og Conrad Johnsen (transistor!) og faktisk EC med sine NEMO'er. Disse var alle like gode eller bedre enn DP-A1 på flere punkter. Men ikke i særlig stor grad. Og ikke på alle punkter. Og de fleste av dem var enten mye dyrere, mye større, krevde mer stell, var dårligere skrudd sammen eller hadde (for meg) uhensiktsmessige terminaler. Og så videre...

Men om Rogue totalt sett var "bedre" på flere viktige punkter enn DP A-1, var også DP A-5 entydig "bedre" enn A-1 i alt. Bortsett fra størrelse, varmeutvikling og strømforbruk!

A-5 er en svær haug av en mastodont, men den gikk med et skrik inn i racket. Og selv om det er mye fint å si om monoblokker, er det for oss mest praktisk med en stor stereomaskin.

Og så var det det der med driftssikkerheten da. Vel og merke om lyden er sånn noenlunde likeverdig...

BEDRE ENN PERFEKT?

Kort fortalt er Rogue M-180 fremdeles enda bedre med hensyn til deilig transientbearbeiding i øverste halvdel av frekvensgangen. Så får det selvbestaltede hi-fi politiet skrike "forvrengning" så mye de vil. Men om DPA-1 er så "perfekt" i toppen som fanklubben insisterer (ok. den er bra, men litt servil), så er DP A-5 mer en dobbelt så perfekt. Og Rogue enda litt bedre enn det! Og jeg snakker selvfølgelig ikke om "billig" klirr, men om en krystallklar og viril utklinging som gjør musikken morsommere- og mye mer spennende.

Når det gjelder gjengivelse av stemmer, vinner ingen av dem, selv om begge er utmerkede med god "kropp". Begge er ganske naturtro på dette

viktige området, men kanskje et lite nikk mot Rogue og rør. Men magien finner jeg på det punktet underlig nok hos Electrocompaniet AW 180 og NEMO med sin "røraktige" transistorlyd. Nå er vi virkelig inne på territoriet til rørforsterkere, men det er faktisk en norsk transistor-konstruksjon som gir meg gåsehud! Men fortvil ikke, røreskere. Jeg har langt fra hørt dem alle...

De 450 watts monoblokkene til Krell husker jeg som fenomenale når det gjelder å gjenskape "storhet" og kraft i lydbilde med mye muskler, men lite fett. Men totalt sett har A-5 både krefter ▶

og og finesse som gjør den i det minste likeverdig med disse berømtethene. Så får jeg om noen dager finne ut hvor bra det siste fra Mark Levinson er på effektsiden. (OK, den er faktisk langt bedre enn jeg trodde, men det gjør ikke A-5 dårligere, bare det at den internasjonale konkurransen er enda litt større enn jeg trodde. Fremdeles synes jeg den "gamle" DP A-5 fremdeles er "best" nedover, mens ML er helt fenomenal med hensyn til fravær av forvrengning og ekstrem oppløsning oppover. Se side 10 og utover)

RØR ELLER TRANSISTOR?

Hvis effektforsterkere med rør hadde vært så totalt overlegne lydmessig, hvorfor er det ikke flere som velger rør? Og hvis rør hadde vært så kostbare og upålitelige som mange skal ha det til, hvorfor har ikke transistor/klasse D forsterkere feid rørsledene av banen?

Etter min mening blir det stadig vanskeligere å høre om lyden er forsterket med transistor, klasse D eller rørteknologi. En av de beste lydopplevelser vi har hatt i referanseanlegget, er med en ICE-power forsterker fra Jeff Rowland. Og de større fra Electrocompaniet låter på sitt beste mer "rør" enn mange rørforsterkere. Likevel er det noe typisk med lyden fra ekte rørforsterkere som etter min mening mer enn kompenseres for hørbart mer støy og forvrengning.

Jeg snakker simpelthen om den livsbejænde evnen til utklinging i øvre

mellomtone; den fantastiske overtonestrukturen med den karakteristiske lyden av bisverm som oppstår fra felekka uten snev av metalllyd, den nifst naturlige stemmeklangen med fremragende artikulasjon og fyldig klang fra brystkassa. Og ikke minst det store, dype og tredimensjonale lydbildet med denne samtidige miksen av fyldig, varm romklang og krispe transienter. Så får man heller tale en smule kvapsete bass og en smule annenharmonisk "halo" som romantiserer lydbildet en anelse.

Men dette er altså helt generelt og basert på en gjennomsnittelig karakteristikk. Tendensiøst, med andre ord. For lydovergangene er etterhvert temmelig flytende, og mange gode transistor-

«Og jeg snakker selvfølgelig ikke om «billig» klirr, men om en krystallklar og viril utklinging som gjør musikken morsommere- og mye mer spennende.»

forsterkere har mange av disse ettertraktede lydparametere. Men noen transistorforsterkere har også noen av de mindre attraktive egenskapene til en typisk rørforsterker! Men generelt har disse strammere og renere bass pluss generelt enda mindre hørbar forvren-

ning i mellomtone og diskant. Og så var det det der med plass, varmeutvikling, rørskifte, driftssikkerhet etc.

Jeg hadde likevel nærmest bestemt meg for å anskaffe de fenomenale Rogue M-180 monoblokkene som nye referanseforsterker, eventuelt dobbeltsjekke også mot den enda større Zeus fra samme fabrikk. Men så kommer altså en gammel kjenning som Dynamic Precision A-5 bygget inn i et 552-kabinett inn i bildet. Dette er erfaringsmessig en mer driftssikker forsterker konstruert og håndbygget av samme person som har gitt oss så mye problemfri glede og musikalsk presisjon med DP A-1. Nå bare enda bedre på alle de områder hvor store transistorforsterkere er "best". Og dramatisk mye bedre med hensyn til luft, lyst og liv også oppover i øvre mellomtone/diskant, her hvor utklingingen fra moderne rørustyr kan gi meg gåsehud.

Pussig nok ville en antatt nypris gitt et uvant forhold til rørforsterkeren Rogue; disse to monotrinn ville koste langt under halvparten av antatt pris på DP A-5 om denne hadde vært i produksjon. (Det burde den så absolutt vært!) Nå kunne jeg få kjøpt en brukt prototype for nyprisen av Rogue. Lydmessig vil magesfølelsen fremdeles holde en knapp på Rogue med sin litt viltre utklinging trass i dårligere bass, men de ekstra kreftene og ikke minst forventningen om null tekniske problemer, gjør etter min mening DP til et bedre total kjøp med våre spesielle krav. Det finnes knapt den høyttaler A-5 ikke kan få det aller beste ut av.

Den største grunnen til IKKE å kjøpe DP, er for å ikke å støtte den sort/hvitt tenkningen som tydeligvis hersker hos noen av DP-mafiosoene. Men skitt, her har vært nok barnslighet rundt disse temaene nå. Og så får jeg håpe at Electrocompaniet snart får ut fingeren og produserer A-5 som sitt nye flaggskip. I motsetning til A-1 vil A-5 heller ikke komme i konflikt med NEMO'ene da den vil bli minst dobbelt så dyr. Men enda mye bedre!

DP A-5 er en glimrende forsterker helt i verdenstoppen som tilfeldigvis er laget med transistorer. Den ville ha vært et flaggskip for hvem som helst hvor som helst.

Så får vi i Fidelity jobbe videre med å finne den "perfekte" forforsterker enten den skal være passiv eller med transistorer. Eller aller helst med vakuurrør?

(Fortsettes i neste blad med personlige vurderinger rundt forforsterkere, kabler etc) ☺

Dette gamle 5.52 kabinettet fra DP inneholder en nykonstruert kraftpakke som er sterkere og lydmessig betydelig bedre enn på DP A-15. Men dyr vil den bli om den kommer i serieproduksjon...